

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

Ústav českého jazyka

Alžběta Vintrová

Přezdívky orientačních běžců

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Pleskalová, CSc.

2009

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....
Alžběta Vintrová

Na tomto místě bych ráda upřímně poděkovala prof. PhDr. Janě Pleskalové, CSc., vedoucí mé bakalářské práce, za trpělivost, vstřícný přístup, cenné rady, odbornou pomoc a konkrétní připomínky. Děkuji také všem respondentům za ochotu a spolupráci.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část.....	6
1 Teorie	6
2 Průzkum	8
Praktická část.....	9
3 Přezdívky motivované příjmením nositele.....	9
3.1 Přezdívky derivované sufixem –a	9
3.2 Přezdívky derivované sufixem –ák	11
3.3 Přezdívky derivované sufixem –ek, –ík, –ka, –ko	12
3.4 Přezdívky derivované sufixem –da	14
3.5 Přezdívky derivované sufixem –ič	14
3.6 Přezdívky derivované sufixem –in	15
3.7 Přezdívky derivované sufixem –as	15
3.8 Přezdívky derivované sufixem –i (y)	16
3.9 Přezdívky vzniklé zpětnou derivací a další specifické případy.....	18
4 Přezdívky motivované rodným jménem nositele	19
4.1 Přezdívky směřující k homonymii s apelativem	19
4.2 Hypokoristické přezdívky	20
4.3 Přezdívky homonymní se jmény a hypokoristiky v jiném jazyce.....	21
4.4 Neobvyklá hypokoristika ve funkci přezdívky	22
5 Přezdívky zkratkové	25
5.1 Přezdívky iniciálové	26
6 Přezdívky motivované jménem jiných osob nebo míst.....	27
7 Přezdívky motivované náhodným oslovením nebo přefeknutím	30
8 Přehledy motivované vzhledem uživatele	32
9 Přezdívky motivované zálibou	34
10 Přezdívky motivované stylem běhu	36
11 Přezdívky motivované věkem oslovovaného, rodinnými vztahy.....	37
12 Přezdívky motivované událostí	39
Závěr.....	42
Bibliografie.....	43

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám přezdívkami orientačních běžců, které jsem shromáždila vlastním průzkumem.

Cílem mé práce je popsat a klasifikovat pojmenovací zvyklosti v okruhu orientačních sportovců (především běžců, ale okrajově též cyklistů a lyžařů).

Oblast přezdívek patří v rámci onomastiky k málo popsaným oblastem. Dosavadní, ne příliš četné, průzkumy se v naprosté většině zabývaly otázkou přezdívek žáků základních škol. Moje práce popisuje přezdívky dospělých lidí, ráda bych jejím prostřednictvím demonstrovala, že pojetí přezdívek jako dětské hry je nedostačující a že přezdívky jsou živým jevem i mezi dospělými lidmi, především v zájmových sdruženích.

V první části své práce krátce shrnuji dosavadní poznatky v oblasti přezdívek. Poté se věnuji popisu průzkumu, který jsem provedla na podzim roku 2008.

Jádrem mé práce je klasifikace získaného materiálu. Přezdívkový materiál shromážděný vlastním průzkumem člením do okruhů nejprve podle základních pojmenovacích motivů a následně podle dalších kritérií s ohledem na vnitřní strukturu každé skupiny.

Teoretická část

1 Teorie

Hlavní funkcí vlastních jmen osobních, antroponym, je označit jedince a tím ho identifikovat jako jedinečného. V Česku se v současné době uplatňuje dvoučlenné pojmenování osob: každý člověk má jméno (podle starších zvyklostí označované jako křestní nebo rodné) a příjmení, které dědí po rodičích. Kromě toho může mít každá osoba ještě jedno nebo více jmen nezávazných doplňkových, tzv. přezdívek.

Podle Knappové¹ je přezdívka „neúřední, doplňkové vlastní jméno, které většinou charakterizuje osoby nebo věci a vztahuje se k povolání, vlastnostem, původu atd. nositele jména.“ Přezdívky někdy vyjadřují také pozitivní nebo negativní hodnocení svého nositele.

Podle motivace členíme přezdívky do několika kategorií:

1. obměna rodného jména – tato kategorie se částečně prolíná s hypokoristiky, např.: Monokl z Monika, Květák z Květa;

2. obměna příjmení – tyto přezdívky jsou motivovány spíše zvukovou podobou se jménem oficiálním než nějakou vlastností svého nositele, podobn jako přezdívky odvozené z rodného jména, např.: Kalendář z Kalenský, Stárek jako protiklad k Mládek;

3. podle vlastností fyzických;

4. podle vlastností duševních, povahových, charakterových;

5. podle zálib a koníčků;

6. podle rodinné situace;

7. podle populárních osobností.

Mimo přezdívek jednotlivců známe také přezdívky skupinové. Např.: Kujebáci (obyvatelé Vysokého Mýta).

Ve studii Tvorba přezdívek stále živá² člení Knappová přezdívky žáků základních škol do následujících kategorií:

1. Přezdívky motivované rodným jménem

¹ PLESKALOVÁ, Jana – KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek eds.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X. s. 354.

² KNAPPOVÁ, Miloslava: Tvorba přezdívek stále živá. In: MAJTÁN, Milan – Ruščák, František: *12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“*. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ Prešov, Jazykovedný ústav L^č. Štúra SAV Bratislava, 1996. s. 121 – 125.

Značná část pojmenování motivovaných rodným jménem má charakter hypokoristika. Hypokoristika nejsou na rozdíl I přesto lze najít několik přezdívkových typů, které se odvozují od rodných jmen.

Jsou to především případy, kde odvození motivovalo rýmování (Nikola – Pikola, Dominik – Kominík) nebo deformace či přetvoření hláskového skladu jména (Monika – Monokl, Lucie – Lučina). Jako ojedinělé hodnotí Knappová přezdívky motivované asociacemi a doplňky významových polí (Petra – Petronie nádherná, Ida – Kyselka).

Zvláštním případem jsou zkratkové přezdívky, které jsou motivované jménem i příjmením současně (Dominik Dolejší – Dodo, Filip Křivinka – Křilip).

2. Přezdívky motivované příjmením nositele

Produktivním typem jsou přezdívky vytvořené derivací vycházející z výrazových stránek příjmení, analogicky derivaci hypokoristik (Červenka – Červajs, Krátký – Krafas). Velice produktivní je podle Knappové také odvozování motivované hláskovou skladbou příjmení, jehož výsledkem je apelativum (Vytlčil – Tlačenka, Semínová – Semínko). Běžné jsou přezdívky ze stejného sémantického okruhu jako je apelativum homonymní s příjmením (Veselý – Švanda, Jirásek – Palackej, Havel – Prezident). Jako ojedinělé vnímá Knappová překlady (Černý – Black) a rýmování (Krupka – Trubka), popř. přesmyčky.

3. Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele

Tělesné vlastnosti se ukazují jako živý, produktivní a vděčný motivační podnět. Přezdívky mají charakter metafory, metonymie nebo přirovnání. Motivovat je mohou nejrůznější rysy, proto je tato kategorie velice pestrá (Žirafa, Buřt, Zrzka, Brejlovec, Kačer, Čochtan, Smrtka, Playboy).

4. Přezdívky označující duševní a charakterové vlastnosti

Tato kategorie je stejně pestrá jako ta předchozí. Přezdívky deapelativního původu jsou založeny na přirovnání (Slunečnice vyzobaná, Šprt, Drbna, Smíšek, Satanka, Skrblik).

5. Symbolické přezdívky motivované aktuálními událostmi

Tento různorodý okruh je motivovaný konkrétní událostí, rodinnou situací, jménem blízké, slavné nebo fiktivní osoby apod. (Kosa, Řeznice, Rampepurda, Vašut).

2 Průzkum

Průzkum, kterého se zúčastnilo 88 orientačních běžců a běžkyň, jsem prováděla od října do listopadu roku 2008 dotazníkovou metodou. S respondenty jsem komunikovala přes emaily. Osobní kontakt nebyl možný především proto, že respondenti žijí po celé České republice.

Na moje otázky odpovídalo celkem 72 mužů a 16 žen ve věku od 17 do 64 let. Záměrně jsem se vyhýbala přezdívkám žáků základních škol, protože jsou málo ustálené a také méně nápadité. Na můj průzkum odpovědělo také několik lidí, kteří ve funkci přezdívky užívají běžné hypokoristikum, ty jsem ale z další práce vyloučila, protože hypokoristika nejsou předmětem mé práce.

Dotazník sestával z osmi otázek, které pokrývaly jak oblast identifikace respondenta, tak informace o jeho přezdínce:

- Jak se jmenujete?
- V kterém roce jste se narodil(a) ?
- Z jakého města pocházíte?
- Jakou přezdívkou vás oslovují přátelé a soupeři z řad orientačních běžců? Uveďte, prosím, 1. a 2. pád přezdívky.
- Má vaše přezdívka ještě jiné varianty?
- Podle čeho jste přezdívkou dostal(a), váže se k jejímu vzniku nějaký příběh?
- Jak se podoba přezdívky vyvíjela?
- Jak dlouho přezdívka existuje?
- Používá přezdívkou kromě orientačních běžců také někdo jiný? Kdo?
- Jaký je váš vztah k přezdínce? Líbí se vám?

Praktická část

3 Přezdívky motivované příjmením nositele

Velice častým pojmenovacím motivem pro přezdívky je příjmení jejich nositele. Spolu s přezdívkou motivovanou jménem jsou tyto přezdívky jedny z nejčastějších, často to bývají první přezdívky, které časem nahradí jiná, originálnější pojmenování.

Do této skupiny řadím jak přezdívky hypokoristické, tak pravé přezdívky, homonymní s apelativy. Dokonce jsem narazila i na příklady přezdívkových jmen, která lze vykládat oběma způsoby. Hranice mezi přezdívkami a hypokoristiky je v mém průzkumu oboustranně prostupná, proto shromážděný materiál dále podle tohoto kritéria nečlením.

Hypokoristika a přezdívky vzniklé ze jména, ať už rodného nebo příjmení, se odvozují buď od plného základu (Aleš – Aljoša) nebo od základu zkráceného, přičemž ke krácení může docházet zepředu (Bronislav – Onin) i zezadu. Základ se může krátit na jakémkoli místě, jak na morfologických švech (Jedlička – Jedla), tak mimo ně (Panchártek – Panchy).

3.1 Přezdívky derivované sufixem –a

Tento sufix je, jak uvádí Dokulil³, typický pro derivaci hypokoristik. Často ho provází dloužení kmenové samohlásky. Jména derivovaná tímto sufixem se obvykle skloňují podle vzoru předseda, jsou-li mužského rodu, feminina se skloňují podle vzoru žena.

Sufix v sobě v některých případech nese měkkící komponent, jeho přítomnost je však nepravidelná, nelze ji přesně vymezit, v témže kontextu jednou měkkí předchozí souhlásku, podruhé ne, viz Kenia, vyslovujeme [keňa], ale Kuna.

Přezdívky derivované tímto sufixem byly v mém výzkumu zastoupeny nejhojněji. Kromě zmapovaných přezdívek jsou v kolektivu orientačních běžců známy ještě další přezdívky derivované tímto sufixem: Krát'a – Kratochvíl, Vlāja – Vlažný, Kalca – Kalenda, Bedna – Bednařík, Kudla – Kudláček a další.

³ ČECHOVÁ, Marie ed.: Čeština – řeč a jazyk. Praha: ISV nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-12-9, s. 100.

Sád'a – Martin Sadílek

Tvoření: Sad(')-ílek > Sád'-a.

Tato velice jednoduchá přezdívka provází svého nositele více než čtvrt století, kromě orientačních běžců ji používali v dobách školní docházky i jeho spolužáci. Přezdívka je svým tvarem neutrální, nositel k ní má spíše pozitivní vztah utužený dlouhými lety užívání.

Kenia – Lukáš König

Tvoření: konečně variantě Kenia, čteno [keňa], předcházelo několik jiných. První z nich byl přepis do češtiny, z König vzniklo Kenik, pak Keník, vyslovované měkce, další fází byla resuffixace Ken-ík > Keň-a. Na závěr se v přezdívce poupravil pravopis, aby vypadala světověji.

První fáze přezdívky vznikly před více než dvaceti lety, když byl její nositel ještě dítě. Kdy přesně skončil vývoj, nedokázal respondent uvést, ale už je to víc než 10 let. S výjimkou rodiny používají přezdívku všichni v respondentově okolí. Nositeli se přezdívka líbí.

Sláva – Pavel Slavík

Tvoření: Slav-ík > Sláv-a.

Tato přezdívka se, jak uvádí respondent, vyskytuje v několika variantách: Slávek, Slavouš, Slavomír, Slávik, Slaviče. Varianty se podle základní podoby Sláva příklánějí často k rodným jménům, se kterými se pojí hypokoristikum Sláva, a jejich hypokoristikům. Jediná varianta Slaviče odkazuje k příjmení.

Respondent je takto oslovován už od dětství, a to nejen v kolektivu orientačních běžců, ale i mezi kamarády a v práci, rodina přezdívku nepoužívá. Přezdívku má její nositel rád, potěší ho, když ho tak nazývají dokonce i cizí lidé.

Zhusta – Libor Zřídka veselý

Tvoření: tato přezdívka je ovlivněná sémantickými vztahy v lexiku, konkrétně polární antonymií. Původní kompozitní příjmení se nejprve zkrátilo na svou první část: Zřídka, následně okolí pojmenovávaného na základě antonymního vztahu změnilo přezdívku na Zhusta. Přechodné varianty Zhusta pes a Pes se neujaly, ustálila se podoba Zhusta.

Respondent uvedl, že je touto přezdívkou v kolektivu orientačních běžců oslovován od dětství, přezdívka funguje více než 25 let. Pojmenovaný má k přezdívkou neutrální vztah, sám se tak i podepisuje.

Jedla – Michal Jedlička

Tvoření: Jedl-ička > Jedl-a.

Tuto přezdívkou lze poměrně snadno vysvětlit jako hypokoristickou, tvořenou pravidelně po odtrhnutí sufixu –ičk(a). Stejně dobře se ale nabízí vysvětlení, že přezdívka je homonymní s nářečním tvarem slova jedle. Jelikož z dostupných informací nelze přesně zjistit pravý původ, uvažujeme obě varianty.

Přezdívkou používají už více než 15 let nejen orientační běžci, ale také spolupracovníci jejího nositele. Ten se tak i sám podepisuje, k přezdívkce má vesměs pozitivní vztah.

Kuna – Ondřej Kunovský

Tvoření: Kun-ovský > Kun-a.

Podobně jako předchozí přezdívka, i tato připouští dvojí interpretaci.

Respondentem potvrzená varianta Kuník dokládá, že jméno jednou utvořené si žije dále svým vlastním životem a může se stát výchozím tvarem pro další derivaci.

Přezdívka sice slouží svému nositeli teprve 4 roky, což se ve srovnání s trváním dalších přezdívek zdá jako krátká doba, ale tento respondent je jeden z nejmladších v mém průzkumu, až vývoj ukáže, jak životná tato přezdívka bude.

Přezdívkou používají nejen přátelé z řad orientačních běžců, ale i spolužáci. Nositel o své přezdívkce říká, že mu nevadí od přátel, ale nemá ji rád od cizích lidí.

Aljoša – David Aleš

Tvoření: tvar Aljoša je ruskou variantou jména Aleš, které v češtině figuruje jako křestní jméno i jako příjmení. Přezdívkou nositel dostal pro svoji schopnost velmi dobře se domluvit ve východních zemích.

Přezdívkou respondent používá od mládí, necelých 20 let. Přezdívka se pojmenovanému líbí, znají ji i jeho přátelé, ale nepoužívají ji.

3.2 Přezdívký derivované sufixem –ák

Sufix –ák má podle Dokulila⁴ mimo jiné funkci derivovat augmentativa a pejorativa. I některá hypokoristika takto derivovaná jsou pocíťována jako pejorativní (Alešák, Honzák), jiná však nikoli (Mišák). Podle hodnocení respondentů lze usuzovat, že ani přezdívková jména tvořená tímto sufixem nemají žádné výrazně pejorativní konotace.

⁴ ČECHOVÁ, Marie ed.: Čeština – řeč a jazyk. Praha: ISV nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-12-9. s. 99.

Jména této struktury se skloňují podle vzoru pán.

Z výzkumem nezachycených přezdívek, o jejichž existenci vím, připomínám: Ropák – Ropek, Ferďák – Ferdus, Gebák – Gebas.

Chrobák – Adam Chromý

Tvoření: Derivace substantiv z adjektiv pomocí sufixu –ák je v češtině velice produktivní (dobrý – dobrák, hloupý – hlupák, zlatý – zlaťák). Tomu odpovídá i derivace Chromý > Chromák. Následnou hláskovou obměnou se z Chromáka stal Chrobák, čímž z hypokoristické přezdívky vznikla přezdívka pravá, protože je homonymní s apelvativem.

Přezdívkou používají jen lidé, kteří se s respondentem znají z prostředí orientačního běhu. Svůj vztah k přezdívkce popisuje nositel jako neutrální, nicméně sám by se Chrobákem nenazval.

Sosák – Petr Losman

Tvoření: Podobně jako v předchozím případě i tato přezdívka prošla mezistupněm, který měl blízko k hypokoristiku. Původní příjmení Losman bylo nejprve změněno na Losák, následně hláskovou obměnou vznikl Sosák.

Nositel, který už není zvyklý, že by ho někdo mezi orientačními běžci nazval jinak, používá přezdívkou od dětství.

3.3 Přezdívky derivované sufixem –ek, –ík, –ka, –ko

K-ový sufix typicky derivuje deminutiva, jejichž tvorba je v češtině velice produktivní. Podle rodu derivovaného jména má k-ový sufix více podob. Jak vyplývá z výsledků průzkumu, tento sufix se uplatňuje i při derivaci přezdívkových pojmenování.

Jména jím tvořená jsou buď rodu mužského a skloňují se podle vzoru pán, nebo rodu ženského skloňovaná jako žena, anebo rodu středního s deklinací podle vzoru město.

Kromě dále popisovaných přezdívek, se mezi orientačními běžci užívají také další, které vznikly tímto sufixem, např.: Perník – Pernička, Kobřík – Kobr, Víčko – Poklop.

Bleška – Lenka Blechová

Tvoření: Blech-ová > Blech-a > Bleš-ka. Při tvorbě této přezdívky se uplatnil postup, který není neobvyklý, jako přezdívka figuruje apelvativum, z něhož bylo utvořeno příjmení. Druhou fází vzniku přezdívky bylo zdvojnásobení, k němuž byl užit typicky deminutivní sufix.

Nositelka uvedla, že ji takto kamarádi oslovují už od základní školy. Mezi orientačními běžci tuto přezdívku má od doby, kdy přestala běhat její starší sestra, zdědila ji. Přezdívku má ráda. Běžně ji tak oslovují kolegové a přátelé, dokonce ji prý užívali i vyučující na vysoké škole.

Hubánek – Jan Hübner

Tvoření: vznik přezdívky byl vícefázový, konečné variantě Hubánek předcházely tvary: Huby, Hubík, Huban. Konečná varianta je pravděpodobně deminutivem varianty Huban.

Přezdívka funguje od nositelových sedmi let, tj. víc než dvacet let. Mezi orientačními běžci nositel není oslovován jinak, variantu Hubík převzali i spolužáci a přátelé. Nositel má k přezdívkám kladný vztah, používá ji při jakékoli neformální komunikaci.

Hajousek – Ondřej Hájek

Tvoření: přezdívka vznikla jako pravidelně utvořené deminutivum od někdejší varianty Hajus. Podobně jako v jiných slovech takto derivovaných se v ní kořenné –u– mění na –ou–, srov.: kus – kousek, kluk – klouček. Původní Hajus, hypokoristická přezdívka derivovaná ze zkráceného základu sufixem –us, časem zaniklo.

Pojmenování funguje více než dvacet let, od dob, kdy byl respondent ještě dítě. Přezdívka se rozšířila za hranice světa orientačního běhu, užívají ji kolegové v práci, respondentovi se pojmenování líbí.

Volfík – Věra Krajčová (Volfová)

Tvoření: přezdívka se vztahuje k rodnému příjmení nositelky, které bylo Volfová, a je tvořena jako hypokoristikum: Volf-ová > Volf-ík.

Přezdívka vznikla v dětství, ale zanikla, když se její nositelka vdala a změnila příjmení. Používali ji jen orientační běžci, nositelka ji měla ráda.

Veseláček – Martin Veselý

Tvoření: Vesel-ý > Vesel-ák > Veseláč-ek. Z příjmení homonymního s běžným adjektivem vzniklo nejprve jméno nositele vlastnosti, deminutivním sufixem se pak derivovala konečná podoba.

Přezdívka nevznikla mezi orientačními běžci, vytvořili ji nositelovi spolužáci na gymnáziu, mezi běžci se rozšířila později. Nositele takto asi 18 let oslovují a oslovovali

spolužáci, kamarádi i bývalí spolupracovníci. Dotazovaný bere svou přezdívku jako rovnocennou variantu pravého jména.

3.4 Přezdívky derivované sufixem –da

Sufix –da řadí Dokulil⁵ k formantům derivujícím hypokoristika. Jména takto vzniklá jsou buď rodu mužského (vzor předseda), nebo rodu ženského, skloňovaná jako žena.

Kromě níže jmenované fungují v kolektivu orientačních běžců také další přezdívky tohoto derivačního typu: Švirda – Švirák, Malda – Malý, Koprda – Kopáček.

Čmelda – Miroslav Chmelař

Tvoření: tato přezdívka, v současné podobě homonymní se zdobnělinou slova čmelák, prošla vývojem, na jehož počátku bylo příjmení a následně jeho hypokoristikum, tvořené d(a)-ovým sufixem. Výzkumem zjištěný vývoj byl asi tento: Chmelař > Chmelda > Čmelda. Základní podobou homonymního apelativa je motivována varianta Čmelák, kterou užívají někteří přátelé pojmenovaného.

Přezdívku, která ho provází více než patnáct let, má její nositel rád, používají ji všichni jeho přátelé i rodinní příslušníci.

3.5 Přezdívky derivované sufixem –ič

Sufix –ič je méně produktivní sufix, který derivuje činitelská jména, tj. jména původců děje. Jeho užití pro derivaci přezdívek a hypokoristik je nezvyklé, ale, jak vypovídají materiály získané průzkumem, ne výjimečné. Ve skupině orientačních běžců jsou známy i další přezdívky derivované tímto sufixem (Dubíč, Štefič – Štefan), jejich původ a motivace ale nejsou přesně doloženy.

Krejzič – Jan Krejsa

Tvoření: Krejs-a > Krejz-ič. Původní příjmení, z něhož je přezdívkové hypokoristikum derivováno, je cizího původu a vyslovuje se [krejza]. Této podobě odpovídá hláskový sklad přezdívkový, protože přezdívky se častěji používají v hovorů než v zápise. Ojediněle se vyskytuje také podoba Krejzík, která má charakter deminutiva tvořeného příponou –ík.

⁵ ČECHOVÁ, Marie ed.: Čeština – řeč a jazyk. Praha: ISV nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-12-9. s. 100.

Přezdívkou funguje jen několik let a nepoužívá se mimo okruh orientačních běžců, naopak i mezi nimi je mnoho takových, kteří respondenta oslovují spíše jménem.

Jansič – Jiří Jansa

Tvoření: Jans-a > Jans-ič. Tvoření je zcela analogické s předchozí přezdívkou, původní příjmení má srovnatelnou hláskovou stavbu. Jediný rozdíl mezi oběma přezdívkami je, že tato si zachovala původní kořenné –s–.

Tento respondent uvedl zcela odlišné údaje o frekvenci a době užívání než předchozí: je na přezdívkou zvyklý od dětství a používají ji i jeho kamarádi. Vzhledem k tomu, že oba muži běhají za stejný oddíl, nabízí se vysvětlení, že přezdívka Krejzic byla utvořená analogicky podle starší přezdívkou Jansič.

3.6 Přezdívkou derivované sufixem –in

Sufix –in uvádí Miloslava Knappová ve své monografii⁶ jako sufix sloužící pro derivaci hypokoristik mužského rodu, ale, jak dokazují následující příklady, může odvozovat i přezdívkou.

Tento derivační typ je mezi běžci dále zastoupen přezdívkami: Chalkin – Chaloupka, Justin – Justa.

Lahvin – Jiří Hlaváč

Tvoření: nejprve z příjmení přesmyčkou vznikla přezdívka Lahvác, která se později vyvinula v Lahvin (Lahv-áč > Lahv-in). Varianta Lahvác dále v omezené míře funguje.

Přezdívkou používá její nositel od dorosteneckého věku, tj. asi 30 let. Běžně ji užívá v komunikaci jako alternativu pravého jména, má k ní pozitivní vztah.

3.7 Přezdívkou derivované sufixem –as

Mezi přezdívkami, které jsem sebrala, je i jedna tvořená sufixem –as. Ačkoli tento sufix je považován za produktivní při derivaci hypokoristik, Knappová ho uvádí na jedenáctém místě⁷, ve svém průzkumu jsem se s ním setkala jen jednou.

⁶ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha : Academia, 1989. 204 s. ISBN 8020001670. s. 33.

⁷ Tamtéž

Novas – Jiří Novotný

Tvoření: napodobuje způsob, jakým se z apelativních adjektiv pomocí tohoto sufixu tvoří substantiva (krutý – kruťas). Derivaci přezdívkou předcházelo zkrácení základu, takže místo očekávané podoby Novotňas vznikl tvar Novas.

Deklinace: genitiv kolísá mezi tvary Novasa a Novase (vzory pán i muž), akuzativ Novasa (jen pán), vokativ Novasu, tvar Novasi respondent uvedl jako neužívaný. Koncovku –u ve vokativu neinterpretuji jako příklon k podvzoru hoch, ale jako pozůstatek nářečí. Nositel přezdívkou žije na východě Moravy, v oblasti, která je pod vlivem východomoravských nářečí, kde neproběhla přehláska 'u > i, na většině území doložená od konce 14. století. Pro tuto teorii svědčí i druhý příklad ze stejné oblasti, který je blíže popsán v jedné z následujících kapitol (Tomeš, vok. Tomešu). Pozoruhodné je, že ačkoli nářeční vokativní tvar (Novasu, Tomešu) nejspíš vznikl spontánně, bez záměru vytvořit nestandardní tvar, oba mluvčí ho zjevně považují za příznakový, protože tvar, který se liší od paradigmatu, sami uvedli, přestože jsem o to v dotazníku nežádala.

Přezdívka funguje ve všech sociálních skupinách, do kterých nositel patří, provází ho už od základní školy, tj. téměř dvacet let. Nositel si na ni zvykl, ale neoblíbil si ji.

3.8 Přezdívkou derivované sufixem –i (y)

Sufix –i (popř. –y) derivuje tradičně hypokoristika, a to jak ženského (Zuzi, Teri, Jani), tak mužského rodu (Luki, Jary, Honzi).

Fungování tohoto sufixu v českém jazyce popisuje Dokulil.⁸ Poukazuje na to, že tento sufix se do češtiny dostal z němčiny v první polovině 19. století. Němčina měla tehdy v českých zemích silnou pozici, byla vnímána jako jazyk vyšších vrstev a napodobována. Vzhledem k současnému postavení němčiny v českém prostředí i ve světě se domnívám, že na vznik přezdívek derivovaných sufixem –i (y) mohl mít vliv anglický sufix –y, který slouží k derivaci hypokoristik a deminutiv,⁹ srov.: pig > piggy, John > Johnny. Hypokoristika derivovaná tímto sufixem jsou velice častá v pojmenování např. filmových postav: Jerry, Rocky, Kelly atd. Přítomnost anglického sufixu v českém systému neformálních pojmenování si vysvětluji jako důsledek vlivů anglo-americké kultury. Koneckonců Dokulil připouští, že už do němčiny se tento formant dostal z angličtiny.

⁸ DOKULIL, Miloš. Domácké podoby rodných a příbuzenských jmen na -i (y). *Naše řeč*. 1976, roč. 59, 1, s. 13-20.

⁹ KATAMBA, Francis: Morphology. London : The Macmillan Press Ltd., 1993. s. 210

Distribuce variant i/y závisí především na tom, jestli sufixu předchází souhláska pravopisně měkká nebo tvrdá.

Zakončení substantiva na –i (y) působí obtíže při skloňování, protože tato jména nelze přiřadit k žádnému běžnému deklinačnímu typu. Dokulil¹⁰ říká: „Příznačné pro tyto podoby [...] je to, že se vyskytují především v oslovení (a patří tedy k výzvodé a výrazové funkci jazyka), a jen některá z nich také v platnosti jiné; v tom případě přebírají jména mužská koncovky zájmenné (jako kuli, dandy), ženská jména zůstávají nesklonná (jako peri, whisky).“ Tomuto typu tedy by měly v singuláru odpovídat koncovky: genitiv (kuli)–ho, dativ –mu, lokál a instrumentál –m.¹¹ Toto pravidlo platí i pro jména zakončená –i (y) v dalších kapitolách.

Panchy – Jan Panchártek

Tvoření: Panch-ártek > Panch-y. Přezdívka vznikla zkrácením a následnou resufixací příjmení. Zvuková podoba přezdívky motivovala vznik dalších variant, které mají k původnímu tvaru spíše volnější vztah: Pěnči, Sancho Panza. Užívají se jen okrajově.

Přezdívka vznikla asi před deseti lety, v době, kdy její nositel byl ještě dítě. Zažila se nejen v prostředí OB, ale také mezi spolužáky na základní, střední i vysoké škole. Používá ji i respondentova rodina, hlavně sestra, také běžkyňe. Pojmenovaný má přezdívku rád, vzhledem k tomu, že ji používají všichni, slyší na ni lépe než na vlastní jméno.

Kipli – Jan Kaplan

Tvoření: přezdívka nevznikla přímo z nositelova příjmení. Předcházel jí krátkodobě tvar Kipling, homonymní se jménem anglického spisovatele, který byl motivován zvukovou podobností s příjmením. Odvození tvaru Kipl-ing > Kipl-i je pouhou resufixací za anglický morfém.

Přezdívka se používá už čtvrt století, ale nerozšířila se mimo orientační běžce. Nositel k ní nemá žádný zvláštní vztah.

Krši – Karel Kršák

Tvoření: přezdívka vznikla resufixací na morfologickém švu, Krš-ák > Krš-i.

Nositel ji používá od dob vysokoškolských studií, tj. asi 25 let. Ani za tak dlouhou dobu se přezdívka nedostala do jiného prostředí než je orientační běh. Nositeli se líbí.

¹⁰ DOKULIL, Miloš. Domácké podoby rodných a příbuzenských jmen na -i (y). *Naše řeč*. 1976, roč. 59, 1, s. 13.

¹¹ ČECHOVÁ, Marie ed.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-12-9. s. 184.

3.9 Přezdívky vzniklé zpětnou derivací a další specifické případy

Většina přezdívek z příjmení, které jsem získala svým výzkumem, je tvořena derivací ze základového jména. Několik přezdívek má ale opačný původ, z odvozených jmen vznikla zpětně slova základová.

Zvíře – Petr Zvěřina

Tvoření: apellativum zvěř-ina je utvořené jako jméno hromadné ze slova zvěř. Slovo zvíře je utvořeno jako jméno mláděte od slova zvěř, které už v dnešní češtině není příliš užívané, protože ho zvíře nahradilo. Přezdívka Zvíře využívá tohoto vztahu mezi oběma slovy. Přestože Zvíře pojmenovává osobu mužského rodu, zachovává si deklinaci podle vzoru kuře.

Přezdítku funguje asi 15 let, kromě orientačních běžců ji hojně užívali i spolužáci pojmenovaného. Respondent uvedl, že je s přezdívkou sžitý, málokdy ho přátelé oslovují jinak.

Polách – Jan Polášek

Tvoření: jméno Polášek zjevně vzniklo derivací jako deminutivní hypokoristikum jména Polách. Přezdívka je výsledkem zpětné derivace: Poláš-ek > Polách.

Přezdívka je rozšířená ve všech kolektivech, kde se její nositel pohybuje, používají ji spolužáci ze střední i vysoké školy. Nositel si k ní za deset let existence nevybudoval žádný zvláštní vztah.

Hermelín – Jan Herman

Tvoření: Herman > Hermouš > Hermelín. Na počátku byla z příjmení vytvořena hypokoristická přezdívka Hermouš. Toto slovo se v oblasti, odkud nositel pochází, používá jako hovorový výraz pro hermelín. Tyto dva významy slova Hermouš se střetli a vznikla přezdívka Hermelín.

Přezdítku užívá nositel od svých sedmi let, tj. víc než 15 roků. Používá ji příležitostně rodina, část kamarádů, kteří se znají s orientačními běžci. Nositel má k přezdívkou velice kladný vztah.

4 Přezdívky motivované rodným jménem nositele

Mezi pojmenováními vzniklými z rodného jména neuvádím klasická hypokoristika, která samozřejmě při pojmenovávání orientačních běžců hrají významnou roli, ale omezují se na tvary, jejichž přímá hypokoristická motivace není zřejmá. Naopak nevynechávám překlady jmen do cizích jazyků, protože si myslím, že zvolený jazyk hraje ve vztahu k nositeli přezdívky/hypokoristika svou roli.

4.1 Přezdívky směřující k homonymii s apelativem

Vanička – Anna Cigošová

Tvoření: Anna > Anička > Vanička. Přezdívka vznikla na základě zvukové podobnosti s apelativem. Dalšími variacemi vznikly varianty: Vanna, Wanička, a jako reakce na nositelčin kladný vztah k Finsku také varianta Vannami, která připomíná finštinu.

Přezdívka funguje přes třicet let, ojedinele ji používá také nositelčina rodina (kterou tvoří z velké části orientační běžci). Nositelka má k přezdívkce pozitivní vztah, sama ji běžně používá.

Maharádža – Radek Vintř

Tvoření: proces vzniku této přezdívky byl poměrně dlouhý, na cestě od křestního jména k finálnímu tvaru můžeme sledovat neobvykle vysoké množství mezistádií, která v různé míře fungují i samostatně, a rozhodně ovlivnila konečný tvar. Radek > Rád'a > Rádja [rád'a] > Rádja [rádža] > Rádža > Maharádža. Proces vzniku souvisí s různými možnostmi zápisu stejných hlásek v různých jazycích (ď > dj) a na druhé straně s odlišnou výslovností skupin písmen (dj = d', dž). Poslední fáze je založena na asociativním principu podle zvukové podoby.

Přezdívkou (všechna její stádia) užívají orientační běžci asi osm let, v jiných kolektivech se neprosadila. Nositeli nevadí, ale sám ji neužívá, dává přednost základní podobě svého jména.

Marmeláda – Marcela Čechová

Tvoření: podoba přezdívky, kterou v současné době považuje nositelka za základní, vznikla až dodatečným prodloužením krátké varianty Marmi. Ta je odvozena od hypokoristika Marci, které je pro jméno Marcela běžné. Kromě podob Marmeláda a Marmi

existuje také varianta Marmoška, která je derivovaná z podoby Marmeláda, homonymně s hovorovým apativem.

Přezdívka se užívá přes 15 let, přejala ji rodina nositelčina manžela. Sama respondentka ji má velice ráda, dává jí přednost před rodným jménem, nejraději má krátkou podobu Marmi.

4.2 Hypokoristické přezdívky

Pyřin – Jiří Krejčík

Tvoření: vysledovat postup, jakým byla přezdívka utvořena, je jednodušší než dobrat se její motivace, kterou ani nositel nebyl schopný specifikovat. Jiří > Jiřin > Pyřin. Vznik hypokoristika Jiřin nepůsobí při interpretaci žádné potíže, ale záměnu iniciální hlásky (J) za hlásku tolik odlišnou (P) se nepodařilo uspokojivě vysvětlit. Sám respondent nazývá postup jednoduše komolením. Komolením vysvětluje i další varianty: NPyřin, eNPé, eNPéčko.

Přezdívka vznikla před pěti lety, další varianty jsou mladší, nepřekročila dosud hranice společnosti orientačních běžců. Nositel neuvádí žádný vztah, který by ho k přezdívce pojil.

Onin – Bronislav Příbyl

Tvoření: za vznik této přezdívky je zodpovědný jeden z nositelových kamarádů. Z hypokoristika Bronin vytvořil zkrácením tvar Ronin, který připomínal postavu z filmu s Jeanem Renoem. V další fázi vzniku přezdívky pokračoval trend zkracování zepředu a vznikla přezdívka Onin. Okrajově se vyskytují varianty Onanin, Oňka.

Přezdívka respondenta provází asi sedm let, přejali ji i někteří spolužáci a kamarádi. Sám pojmenovaný přezdívku používá, nemá k ní negativní vztah.

Bob – Bohumil Háj

Tvoření: přezdívka vznikla jako hypokoristikum při nástupu respondenta na vysokou školu, aby nahradila nenáviděné hypokoristikum Bohouš, kterým byl respondent osloven v dětství. Nelze vyloučit motivaci americkým jménem, která by mohla být příznakem nositelova životního postoje v normalizační době.

Méně časté jsou varianty Bobík, Boboš a podle populární televizní reklamy také Bobika.

Nositel uvedl sám sebe jako tvůrce přezdívky, která ho provází přes 30 let a funguje ve všech kolektivech včetně zaměstnání a rodiny. Jelikož je autorem své přezdívky, je s ní spokojen.

4.3 Přezdívky homonymní se jmény a hypokoristiky v jiném jazyce

Johnny – Jan Marcaník

Tvoření: přezdívka je hypokoristickou variantou anglického jména John. Angličtina v tomto případě symbolizuje především pocit nositele, že je nejlepší. Sám nositel uvádí, že se cítil jako „machr, frajer Johnny“.

Deklinace se řídí typem kuli, viz Přezdívky derivované sufixem –i (y) v kapitole Přezdívky motivované příjmením nositele.

Nositel přezdívku používá od 15, tj. téměř 10 let. Někdy ho tak oslovují také jiní přátelé a sourozenci. Respondentovi se na přezdívkce nelíbí, že je mezi jeho jmenovci příliš častá.

Jörgen – Jiří Nečas

Mezi přezdívkami, které jsem získala svým průzkumem, je přezdívka Jörgen jediná, která se dvakrát opakovala.

Tvoření: Jörgen je severskou obdobou jména Jiří, ale podle výpovědi respondenta vznikla tato přezdívka postupnými náhodnými hláskovými obměnami. Konečné podobě jména předcházely tvary: Džejra, Džergi, Jergi a další.

Jeden z nejmladších respondentů, kteří se mého výzkumu zúčastnili, používá přezdívku asi tři až čtyři roky a má k ní jednoznačně pozitivní vztah. Přezdívka se rozšířila i mimo okruh orientačních běžců.

Jörgen – Jiří Jansa

Tvoření: druhý Jörgen, na kterého jsem při svém průzkumu narazila, uvádí jako motivaci skandinávskou podobu jména. Sám má k severským velmi pozitivní vztah, nějakou dobu na severu Evropy pobýval.

Respondent přezdívku používá asi 2 roky, tj. od doby, kdy se vrátil ze studijního a pracovního pobytu ze Skandinávie. Má svou přezdívku rád, ale mimo společnost orientačních běžců ji nešíří.

Skandinávie je oblastí, kde je orientační běh populární sport, tamní běžci jsou na světových kláních velice úspěšní, snad proto, že skandinávská příroda nabízí velké množství rozmanitých a povětšinou dost náročných terénů pro orientační běh. Vzhledem k tomu, že skandinávští orientační běžci jsou velkým vzorem pro mnohé mladé běžce u nás, domnívám se, že přezdívka Jöergen, popř. jiná skandinávská jména, zdobí ještě více českých orientačních běžců, ve svém průzkumu jsem se ale s dalšími nesetkala.

Poooool – Pavel Beseda

Vznik: přezdívka nevznikla přímo v prostředí orientačního běhu, přinesl ji tam jeden z respondentových přátel, který s ním chodil na kurzy angličtiny. Původní anglický tvar Paul se přizpůsobil českému pravopisu. Vznikly tak dvě podoby, které existují dále vedle sebe. Jedna zcela česká s dlouhou samohláskou: Pól, druhá, která dlouhou samohlásku nahrazuje znásobením krátké: Poooool, tato podoba je výhodná především při užívání počítače, protože ne všechny programy akceptují diakritická znaménka.

Přezdívka existuje víc než 20 let. Používají ji také bývalí spolužáci ze střední a vysoké školy. Oslovení je nositeli milé od přátel, od cizích lidí mu vadí.

Lájoš – Leoš Malina

Vznik: přezdívka je maďarskou podobou jména Ludvík¹². Nositel ji získal po závodech, na kterých byli maďarští běžci, z nichž jeden se jmenoval Lajos. Kamarádům se jméno natolik zalíbilo, že tak začali oslovovat svého kolegu. Rozhodující byla zvuková podoba, nezáleželo na tom, že vychází z jiného jména. Přezdívka osciluje mezi původní a počeštěnou podobou (podobně jako v minulém případě se to pozná jen ve psané podobě, výslovnost je stejná).

Přezdívkou má nositel už od dětství, tj. asi 20 let, má ji rád a nechává se tak oslovovat i od rodiny, jejíž velká část je opět tvořena orientačními běžci.

4.4 Neobvyklá hypokoristika ve funkci přezdívky

Mišau – Michal Kuban

Vznik: původcem tohoto neobvyklého hypokoristika je dvouletý bratr nositelovy přítelkyně, který neuměl správně vyslovit jméno Michal. Přítelkyně se bratrovým výtvozem

¹² KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0591-9. s. 120.

pochlubila mezi běžci a přezdívkou se okamžitě ujala. Obtížnost přiřazení k deklinačnímu se v tomto případě vyřešila tak, že se přezdívkou používá jen v nominativu a ve vokativu, v ostatních pádech se užívá jméno Michal.

Rychlému zažití přezdívkou, která funguje už dva roky, bezpochyby pomohlo, že nemusela vytlačovat přezdívkou jinou, respondent byl před jejím vznikem oslovován zásadně jménem. Mimo okruh orientačních běžců se přezdívkou ustálila právě v rodině nositelovy přítelkyně, a to i přesto, že malý bráška už se naučil vyslovovat jméno správně. Nositel označil svůj postoj k přezdívkou za neutrální, sám by se tak ale nenazval.

Libe – Libor Slezák

Vznik: pojmenování Libe je odvozeno z toho, jak se nositel podepisoval na pohlednice, které v mládí posílal z cest. Nositel vzpomíná, že na pohlednicích byla čtyři malá okénka, která mu dávala možnost právě čtyř písmen, do kterých musel vtěsnat svůj podpis.

Za více než 30 let, po které přezdívkou používá, se respondent se svou přezdívkou natolik sžil, že, jak sám říká, na nic jiného neslyší. Oslovují ho tak všichni, přátelé, rodina i kolegové v práci.

Tomeš – Tomáš Krajča

Vznik: tato přezdívkou vznikla z potřeby rozlišit velké množství Tomášů v oddíle, každému se postupně ustálilo jiné hypokoristikum, které plní funkci přezdívkou. V oddíle tak (v okruhu jedné generace) nezůstal žádný Tomáš, ale jen Tomík, Tomča a Tomeš. V tomto případě jako přezdívkou posloužilo starší, v české společnosti dříve hojně užívané, hypokoristikum Tomeš tvořené od zkráceného základu jména Tomáš.

Zajímavostí je, že ačkoli se jméno skloňuje podle vzoru muž, ve vokativu se setkáváme s koncovkou –u: Tomešu. S touto netypickou koncovkou jsme se u maskulina typu muž v této práci už jednou setkali, shodou okolností pocházejí oba nositelé těchto přezdívek ze stejného oddílu z východní části Moravy, domnívám se proto, že se zde uplatňuje vliv východomoravského nářečí, konkrétně neprovedení přehlásky 'u > i (viz Novas, vok. Novasu).

Přezdívkou starou jen několik let používají i členové rodiny, kteří jsou také členy oddílu, respondentovi se pojmenování líbí.

Cvenda – Pavel Krajča

Tvoření: přezdívkou vznikla ze jména Václav, respektive jeho hypokoristika Venda, kterému bylo na začátek přidáno písmeno C. Jménem Venda oslovoval nositele přezdívkou a jeho staršího bratra Václava v dětství dědeček. Podoba Cvenda vznikla v oddíle orientačního běhu, ale původně patřila Václavovi, který začal běhat dříve. Když do oddílu vstoupil současný nositel přezdívkou, rozdělila se přezdívkou na Cvenda starší (Václav) a Cvenda mladší (Pavel). Když starší bratr běhat přestal, zůstala přezdívkou mladšímu.

Přezdívkou je respondent oslovován více než 35 let, má k ní pozitivní vztah, chválí si především její jedinečnost a s tím související nezaměnitelnost. Přesto se přezdívkou v jiných kolektivech neužívá.

5 Přezdívky zkratkové

Mezi přezdívkami, které jsem shromáždila svým výzkumem, se vyskytuje velké množství přezdívek zkratkových. Nejhojnější jsou zkratky dvojslabičné tvořené z prvních slabik rodného jména a příjmení, některé jsou zkratkou něčeho jiného, např. funkce.

Přezdívka vzniklá jako zkratka jmen se v psaném textu pozná velice snadno, protože se píše s oběma velkými iniciálovými písmeny.

Kromě níže popsaných fungují ve zkoumaném okruhu ještě další přezdívky podobně tvořené: ZuMa – Zuzana Mahdalová, ZuPer – Zuzana Peroutková, JaVa – Jana Vaculíková, ToNo – Tomáš Novotný, Mardo – Martina Dočkalová.

ZuKli – Zuzana Klimplová, **LeKli** – Lenka Klimplová

Tvoření: přezdívky vznikly spojením první slabiky rodného jména a příjmení svých nositelek, které jsou sestry. Kromě základní podoby se užívají ještě tvary ZuKlina, LeKlina, které se snáze skloňují.

Obě přezdívky vznikly téměř současně, ve stejném prostředí a jsou tvořeny zcela stejně, proto je uvádím společně. Vzhledem k tomu, že obě sestry jsou ve světě českého orientačního běhu dobře známé osobnosti, domnívám se, že jejich přezdívky motivovaly ostatní zkratkové přezdívky. Přímý vliv sice nemůžu spolehlivě doložit, ale ostatní nositelé podobných přezdívek (níže neuvedení) nejsou tak známí a často jsou to běžci a běžkyně mladších ročníků. Proto se domnívám, že původ tohoto druhu přezdívek můžeme hledat u sester Klimplových. Mou teorii podporuje i to, že nejrozšířenější jsou tyto přezdívky v jednom z největších oddílů v České republice, za který rodina Klimplových běhá. Pro tuto teorii bohužel neschází několik přezdívek starších běžců z moravské metropole, které se stejně jako přezdívky sester Klimplových užívají přibližně deset let.

Sestry Klimplové přezdívky používají asi 10 let. Protože nemají ke svým přezdívkám negativní vztah, uplatňují se tyto i v jiných kolektivech než je orientační běh.

RaMach – Radovan Mach

Tvoření: z hlediska tvoření je tato přezdívka podobná dvěma předcházejícím, ale z hlediska konečného tvaru se poněkud liší. Její nositel má jednoslabičné příjmení, takže se v přezdínce zachovalo celé a přezdívka je složená z první slabiky rodného jména a celého příjmení.

Nositel této přezdívky také uvádí, že se přezdívka používá asi 10 let, od té doby, co místo orientačního běhu začal jezdit orientační závody na kole. Necítí ke své přezdívce žádný zvláštní vztah, ale sám ji používá.

Gaga – Kateřina Ryglová (Gandelová)

Tvoření: přezdívka má původ ve zkratce odvozené od jména a rodného příjmení nositelky: Kateřina Gandelová > KaGa. Během krátké doby se přezdívka změnila v Gaga, a tak funguje do dneška. Vzhledem k tomu, že přezdívka není přesnou zkratkou, začala se psát s velkým písmenem pouze na začátku.

Přezdívku asi 10 let užívají nejen běžci, ale také příbuzní a jiní přátelé. Nositelka má k přezdívce pozitivní vztah, líbí se jí.

Košta – Petr Vítek

Tvoření: koordinátor štafet > Košta. Odlišnost této přezdívky v rámci kategorie zkratkových přezdívek spočívá v tom, že není odvozena od jména svého nositele. Původ jí dala funkce nositele v oddíle.

Přezdívku používají asi 5 let orientační běžci, pojmenovaný neuvádí, že by měl k přezdívce nějaký speciální vztah.

5.1 Přezdívky iniciálové

Tento druh přezdívek není mezi orientačními běžci příliš častý, našla jsem pouze jediného zástupce.

JJ – Jiří Jansa

Tvoření: tato přezdívka má podobu iniciál svého nositele, čte se anglicky [džejdžej], ve výslovnosti se skloňuje: genitiv [džejdžeje], ale v zápise zůstává beze změny.

Přezdívka existuje teprve rok, vznikla v diskusním fóru na internetu, pojmenovanému se velice líbí.

6 Přezdívky motivované jménem jiných osob nebo míst

V následující kapitole předkládám několik přezdívek motivovaných vlastním jménem, které nepatří pojmenovávané osobě ale někomu jinému, ať už je to osoba blízká, populární, fiktivní, nebo dokonce místo.

Růža – Hana Polednová

Vznik: přezdívka je odvozena z názvu obce Růžená, odkud respondentka pochází. Původní varianta Růžena, homonymní s ženským rodným jménem, se proměnila v hypokoristikum Růža.

Nositelka přezdívkou používá 15 let, a to nejen na akcích orientačních běžců, ale také doma, přezdívkou má ráda.

Háva – Petr Nykodým

Vznik: tato přezdívka svým vznikem připomíná staročeská jména po chalupě, jeden z oblíbených pojmenovacích motivů při tvorbě příjmí. Nositel totiž dostal svou přezdívku podle štítu, který visí na jeho chaloupce, kterou používal se svými kamarády jako základnu při sportovních soustředěních. Stojí na něm „U Hávů.“

Nositel této přezdívkou je velice aktivním a všestranným sportovcem, jeho přezdívka, stará už 30 let, se používá také mezi ostatními kamarády sportovci. Její užívání se postupem času stalo tak automatickým, že se někteří běžci domnívají, že je to nositelovo pravé jméno. Vztah pojmenovávaného k přezdívkou je jednoznačně pozitivní, připomíná mu léta strávená s kamarády na Vysočině.

Pan Lorenc – Miroslav Kovář

Vznik: přezdívkou motivovala postava pana Lorence z filmu Na samotě u lesa, dotazovaný konkrétně uvádí jako klíčové tyto úryvky: „On teda cihlu do ruky nevezme, ale odborník je to na slovo vzatý.“ a „Nechybí vám nic?“ – „Piva tu nejsou!“

S přezdívkou je její nositel spokojený, používá ji asi 6 let. Přátelé mimo kolektiv orientačních běžců přezdívkou znají, ale nepoužívají ji.

Béd'a – Petr Klimpl

Vznik: podobnost nositelovy postavy s postavou filmového Médi Bédi (toto přirovnání uvedl respondent ve svém odpovědníku) dala vzniknout jedné z nejznámějších přezdívek, které se v českém orientačním běhu užívají. Z hlediska motivace by bylo možné zařadit tuto přezdívka také k přezdívkám motivovaným vzhledem uživatele. Do této kapitoly ji řadím proto, že vznikla metaforickým pojmenováním podle osoby, respektive fiktivní postavy, a ne z apelativa.

Přezdívka zdobí svého nositele téměř 40 let. Přestože její nositel je osobnost v českých orientačních kruzích velice dobře známá, mnoho lidí si už dávno neuvědomuje, že Béd'a je přezdívka a ne hypokoristikum, a občas se stane, že ve snaze oslovovat méně neformálně, použijí někteří oslovení Bedřichu. Mimo okruh OB se přezdívka nepoužívá.

Mazi – Petr Mareček

Vznik: respondent si není úplně jistý, odkud pochází jeho přezdívka, ale domnívá se, že je motivována postavou z nějakého československého předválečného filmu.

Stejně jako jiné přezdívky končící na samohlásku –i, také tato přezdívka se skloňuje podle vzoru kuli.

Přezdívka provází svého nositele už více než 20 let. Oslovují ho tak jen lidé, kteří jsou spojeni s prostředím OB, nositel tuto přezdítku nijak nevyhledává.

Lála – Vladimír Lučan

Vznik: ačkoli přezdívka na první pohled vypadá jako hypokoristikum jména Ladislav, její původ je jiný. Motivoval ji hokejista Jiří Lála.

Oblíbená přezdívka svého nositele provází už od jeho čtyř let, tj. víc než 25 let. Respondent uvádí, že ho tak oslovují skoro všichni: kolegové z práce, bývalí spolužáci, oslovovala ho tak i třídní učitelka na gymnáziu.

Aldomoro – Aleš Linhart

Vznik: pojmenování se odvozuje od jména italského revolucionáře. Ne snad proto, že by mu nositel přezdívky byl jakkoli podobný, pojmenování je založené jen na zvukové podobnosti s hypokoristikem Alda.

Používání přezdívky se neomezuje jen na okruh orientačních běžců, používají ji také přátelé respondenta, snad proto, že ji má nositel rád. Od vzniku přezdívky už uplynulo 20 let.

Boban – Jakub Háj

Vznik: Boban získal svou přezdívku podle přezdívky svého otce, Boba. Používat ji začali otcovi vrstevníci, postupně se rozšířila mezi všechny generace.

Přezdívka pochází z dětství jejího nositele, funguje asi 15 let. Nositel si na ni zvykl. Mimo prostředí OB je přezdívka neznámá.

7 Přezdívky motivované náhodným oslovením nebo přeřeknutím

Loláda – Lenka Šulcová

Vznik: přezdívka se odvozuje od slova roláda. Nositelka na oslavu svých narozein přivezla na soustředění roládu, jak se snažila ze sebe rychle vychrlit, co pro kamarády má, přeřekla se.

Přezdívka se neužívala důsledně, postupně se přestala používat úplně. Známa je jen mezi orientačními běžci z oddílu, za který respondentka běhala.

Plech – Radovan Čech

Vznik: přezdívkou motivovalo prohlášení jednoho člena oddílu, který radostně vítal plech buchť od Čechů, ale přeřekl se a řekl: Čech buchť od Plechů. Přezdívka se neměnila, výjimečně ji doplňují varianty Plíšek, Plechula.

Mimo okruh orientačních běžců se přezdívka neužívá. Přezdívka se respondentovi líbí, nosí ji přes 20 let.

Bokovka – Petr Jahn

Vznik: nositel má problémy s výslovností hlásky „r“. Ačkoli tento problém je dlouhodobý, jednoho dne zaujal okolí natolik, že jedno špatně vyslovené slovo dalo vzniknout přezdívkce. Bylo to slovo brokovnice, resp. jeho hovorová podoba brokovka. Vynechaná sonora způsobila, že vzniklo slovo bokovka, které se ustálilo jako pojmenování.

Přezdívka existuje asi 8 let, částečně je známá i mimo okruh orientačních běžců, ale nepoužívá se tam. Respondentův vztah k přezdívkce se vyvíjel, ale v současné době už mu nevadí.

Mečoun – Tereza Najbrtová

Vznik: jeden z nositelčinych kamarádů začal jednoho dne oslovovat všechna děvčata v okolí mečouně. Během několika dní už tak oslovoval jen dotazovanou. Přezdívka má několik variant, které fungují paralelně: Metchoun, Mečouněk, nejmladší je podoba Teréza McChouněk.

Přezdívka se užívá už asi 7 let. Používají ji i neorientační kamarádi, mezi které ji rozšířila jedna z běžkyň, někdy tak respondentku oslovuje i rodina. Respondentka sama má přezdívkku ráda, ale cizí lidi někdy šokuje.

Kutloch – Michal Černý

Vznik: přezdívka vznikla náhodně, nositel a jeho kamarádi si v dětství dávali přezdívky, byla to slova, která neměla k pojmenovanému žádný vztah, ale zněla nezvykle. Ostatní přezdívky „na objednávku“ zanikly stejně tak, jak vznikly, ale tato se ujala.

Za 20 let existence se vztah nositele k přezdívkou měnil, v současnosti si ji pochvaluje. Přezdívkou používají i jiní přátelé.

Jahůdka – Michaela Hančíková

Vznik: cestou ze závodů se respondentka rozplývala nad krásnými jahodami, které prodávali podél silnice. Někdo řekl, že ona je také taková jahůdka, a protože se to pojmenované líbilo, nechává si tak říkat. Méně častá je varianta Jahoda.

Nositelka má přezdívku ráda, protože, podle jejích slov, slovo jahůdka evokuje samé příjemné představy. Za pět let své existence se přezdívka rozšířila i mezi jiné nositelčiny přátele.

8 Přehledky motivované vzhledem uživatele

Do této kategorie zařazují přezdívky motivovaným vnějším vzhledem nositele, nejčastěji pojmenované podle barvy a délky vlasů, dále také podle postavy, barvy pleti a oblečení.

Kočka – Pavel Starosta

Vznik: přezdívce dal vzniknout účes nositele. V dětství nosil své černé vlasy na krátko ostříhané, takže při doteku, ale i barvou, připomínaly kočičí srst.

Původní verze Kočička se změnila na současné Kočka, když nositel dospěl, někdy se používá také varianta Kocour, která nemá jiné opodstatnění než sblížit přirozený rod nositele s rodem přezdívky. V psané podobě (na počítači) se v posledních letech ustálila podoba Ko4ka, písmeno č se na české klávesnici nachází na klávese společně s číslem 4.

Přezdívka provází svého nositele od dětství, tj. asi 20 let. Za tu dobu se stala nedílnou součástí jeho identity. Nositel ji má rád, mezi orientačními běžci na ni slyší lépe než na rodné jméno. Přezdívka se nikdy výrazně neprosadila v jiných kolektivech, částečně ji používali jen spolužáci na střední škole.

Piškot – Lukáš Svoboda

Vznik: Piškot získal svou přezdívku podle velice světlých, téměř bílých vlasů, které barvou připomínaly piškoty.

Přezdívku od dětství, tj. asi 20 let, používali nejen přátelé, ale také rodina, spolužáci, později i spolupracovníci. Nositel ji má rád.

Mosad – Tomáš Nečas

Vznik: přezdívku získal nositel v době, kdy nosil dlouhé vlasy a vousy, byl zarostlý jako agent izraelské tajné služby, Mosadu.

Přezdívka vznikla před dvěma lety, ale užívala se jen několik měsíců, když se její nositel ostříhal, přezdívka přestala být aktuální a zanikla. V době užívání byla velice populární a rozšířená, nositel ji měl rád.

Pind'a – Lenka Šťastná (Gregorová)

Vznik: přezdívka souvisí s drobnou postavou její nositelky. Postupně k základní podobě přibýly hypokoristické varianty Pind'ule a Pind'ulka a zkratková přezdívka LPG (tj.

Lenka Pind'a Gregorová) a z ní odvozené Elpégéčko. V současné době se používají všechny varianty.

Přezdívkou nositelka získala jako dítě, takřka na začátku své kariéry, nosí ji asi 15 let. Mimo oddíl OB se přezdívkou nepoužívá, jedinou výjimkou je starší bratr nositelky, který tak sestru někdy oslovuje. Zpočátku nositelce přezdívkou vadila, ale dnes ji bere s úsměvem, zvláště od malých dětí v oddíle jí připadá komická.

Paní v bílém – Jana Marcaníková

Vznik: přezdívkou nositelka získala podle toho, že na závody do lesa nosí vždy bílé elastické kalhoty a bílé tričko.

Přezdívkou používá jen několik běžců z generace nositelčina syna, nositelka sama nejspíš netuší, že je takto nazývána. Přezdívkou vznikla přibližně před deseti lety.

Negr – Jan Šidla

Vznik: za vznikem přezdívkou stojí nositelovo výrazné opálení, které si udržuje celý rok, protože často pobývá v oblastech s tropickým podnebím, kde je vystaven, na středoevropské poměry, silnému slunečnímu záření. Variantami přezdívkou Negr jsou podoby: Nigga, Černý.

Přezdívkou používají jen orientační běžci, nositeli nevadí, za pět let její existence si zvykl.

9 Přezdívky motivované zálibou

Murko – Jan Šidla

Vznik: nositel dostal přezdívku podle názvu čokoládových tyčinek, které v hojném množství konzumoval. Souběžně se základní podobou se někdy setkáváme také s variantami Muroš, Murina.

Přezdívka vznikla před pětadvaceti lety, částečně ji používali také spolužáci z vysoké školy a rodina. Nositel má k přezdívkce kladný vztah.

Chlór – Jan Polášek

Vznik: přezdívka fungovala jen přechodnou dobu na počátku nositelovy kariéry orientačního běžce. K tomuto sportu se dostal, když přestal závodně plavat. Přezdívka je narážkou na jeho dřívější zálibu.

Nositel měl k této přezdívkce spíše negativní vztah, připadala mu posměšná, proto byl rád, že se neužívala dlouho a zanikla.

Daky – Daniel Chmelař

Vznik: uživatel uvádí dvojí motivaci své přezdívky, vysvětluje ji jednak jako hypokoristikum svého rodného jména, jednak jako motivovanou svým zájmem o pouštní automobilový závod Paříž – Dakar. Z mého pohledu je motivace rodným jménem spíše sekundární, proto zařazuji přezdívku do této kapitoly.

Přezdívky existuje souběžně ve dvou variantách, podoba Dakarse užívá, jestliže se o nositeli mluví ve třetí osobě, podobou Daky je nositel osločován.

Přezdívku, která funguje asi 20 let, od respondentova mládí, užívají spolužáci, orientační běžci, skauti, spolupracovníci. Nositel k ní má kladný vztah.

Sokol – Robert Lázníčka

Vznik: přezdívka vznikla v době, kdy její nositel začal trénovat žáky. Nemohl si zapamatovat jejich jména, a tak je oslovoval Sokole nebo Sokolko. Děti i jeho vrstevníci pak přezdívku zpětně dali jemu.

Přezdívka existuje asi 10 let. Používají ji běžci a občas i nositelova partnerka, z jejich úst ji ale nositel nevnímá jako neutrální oslovení. Nositel má přezdívku rád.

Kýta – Zbyněk Pospíšek

Vznik: ke vzniku přezdívky dal podnět sám její nositel. Stejně jako v minulém případě je přezdívka reakcí na to, jak pojmenovaný oslovoval své okolí. Oslovení: „ty kýto“ bylo z jeho pohledu důstojnou variantou hojně rozšířeného „ty vole“.

Přezdívka vznikla, když bylo jejímu nositeli 18 let, a přežívá už téměř třicet roků. Nedostala se mimo prostředí orientačních běžců. Nositelův vztah k přezdívkce je neutrální.

10 Přezdívky motivované stylem běhu

Mrzák – Jan Polášek

Vznik: nositel se na závodech zranil, kulhal, kamarádi si z něj dělali legraci a nazvali ho mrzákem.

Přezdívka vznikla před čtyřmi lety, ale fungovala jen omezenou dobu a v omezeném kolektivu.

Střela – František Vacek

Vznik: nositel v dobách, kdy přezdívku získal, byl velice úspěšný na dlouhých rovných postupech, doslova létal jako střela. Podobně jako některé další přezdívky i tato se dočkala anglické varianty Bullet, její užití ale je jen velmi okrajové.

Přezdívka provázela svého nositele od dětství, asi 30 let, používali ji jen přátelé orientační běžci. Respondenta přezdívka těšila, připadala mu lichotivá, mrzí ho jen, že dnes už by ji neobhájil.

Chlád'a – Jiří Hradil

Vznik: kamarádi z tréninkové skupiny podezřívali nositele, že vypouští tréninky z lenosti, tzv. chladí. Ve skutečnosti ale jmenovanému už nestačily síly. Hojně užívaná varianta Chladil svádí k interpretaci, že přezdívka byla odvozena od příjmení nositele, ale podle výpovědi respondenta souvisí motivace s přístupem k tréninkům.

Přezdívka se používá asi 5 let jen mezi orientačními běžci. Nositel na ni není pyšný, ale smířil se s ní.

11 Přezdívky motivované věkem oslovovaného, rodinnými vztahy

Dědek – Tomáš Podmolík

Vznik: přezdívka je trochu závistivou reakcí mladších kolegů na formu, kterou si její nositel udržuje, přestože věkem už spadá do kategorie veteránů.

Přezdívka vznikla asi před pěti lety, používá se jen mezi orientačními běžci, a to ještě jen někdy, nositeli nevadí, ale nemá k ní ani pozitivní vztah.

Babka – Dagmar Podmolíková

Vznik: přezdívka vznikla jako reakce na přezdívku manžela (Dědek).

Přezdívka se používá, i když spíše okrajově, pět let, respondentce nevadí.

Junior – Zedník Jakub

Vznik: přezdívka je motivována opačným případem než předchozí dvě. Její nositel byl naopak ve skupině, s níž jezdil na závody MTBO (orientační závody na horských kolech), nejmladší. Ostatní jezdili hlavní kategorii mužů, on byl junior. Souběžně se základní variantou existuje také zkrácená varianta Juni, která se čte anglicky [džuni] a skloňuje se jako kuli.

Přezdívka existuje asi 7 let, na rozdíl od jiných přezdívek, které po zániku skutečnosti, k níž se vztahovaly, zanikly, přežívá dál. Její nositel ji má rád a doufá, že mu tak budou říkat až do důchodu. Kromě orientačních běžců a cyklistů ji používají také členové lyžařského klubu, kam se přezdívka přenesla, protože oba kluby spojuje část členské základny..

Vrabec – Roman Paclík

Vznik: nositel se v dětství díky bratrovi často pohyboval v kolektivu chlapců o několik let starších. Bratr a jeho kamarádi, kteří měli pocit, že oni už jsou ve svých třinácti letech téměř dospělí, nazývali desetiletého kamaráda Vrabcem, protože ve srovnání s nimi neměl velkou sílu.

Nositel má přezdívku rád, znají ji všichni lidé v jeho okolí, ale používají ji jen zřídka. Přezdívka stále funguje, přestože za dvacet let své existence poněkud ztratila na aktuálnosti.

Pankrác – Ivan Vintř

Vznik: přezdívká je součástí tria Pankrác, Servác, Bonifác. Jejich nositelé jezdí MTBO (orientační závody na horských kolech), poměrně mladý sport mezi orientačními sporty, pro který je typický nižší věkový průměr než pro orientační běh. Ve srovnání s ostatními závodníky jsou výrazně starší. Jsou trojice, která se odlišuje od ostatních, proto získali tříčlennou přezdívkú.

Přezdívká je známá jen mezi závodníky MTBO a je vázaná na spojení s dalšími dvěma veterány. Přestože nositel této přezdívký je nejstarším respondentem mého průzkumu, jeho přezdívká patří spíše k novým přezdívkám, existuje asi 5 let a nositeli se líbí.

Brudi – Tomáš Gryc

Tvoření: přezdívká je odvozená z německého slova Bruder, které v češtině znamená bratr. Oslovení používal nejprve nositelův bratr, také orientační běžec. Oba bratři hovoří výborně německy, německými slovy prokládali běžnou českou mluvu. Z oslovení bratře se vyvinulo Bruder [brúdr], počeštěně Brúdr, hypokoristický sufix –i nakonec derivoval konečnou verzi. Na konečnou podobu přezdívký měla vliv také podobně znějící značka italského oblečení Brugi.

Přezdívkú používají přes 20 let nejen orientační běžci, ale někdy také rodina. Nositeli je přezdívká lhostejná, nelíbí se mu obtížnější přiřazení k deklinačnímu typu, řadíme ji k typu kuli.

12 Přezdívky motivované událostí

Přezdívky zařazené do této kategorie motivoval nějaký příběh, událost, často spjatá s prostředím orientačního běhu, některé jsou přímo ze závodů, některé s orientačním během vůbec nesouvisí.

Platon – Jiří Kuban

Vznik: přezdívka vznikla na zimním soustředění, když si její nositel v opilosti rozbil hlavu. Zdravotní sestřičce v přivolané sanitce chtěl předříkávat citáty z Platona. Přestože přezdívka je homonymní se jménem významného antického filozofa, neunikla hypokoristické derivaci a vyskytuje se také v podobě Plát'a. Základní podoba je ale častější.

Přezdívka vznikla před více než šesti lety, nositel k ní má kladný vztah, používají ji přátelé a v negativním kontextu také bratr.

Ochci – Jakub Háj

Vznik: přezdívku si nositel vysloužil, když vyprávěl na tréninku svým kamarádům historku, která se mu přihodila. Když se vracel pozdě v noci pěšky z hudebního klubu, chtěl v praxi ověřit výklad z předchozí hodiny biologie. Tam jim učitelka říkala, že když liška najde ježka, který se před ní stočí do klubíčka, tak ho pomocí, aby se rozbalil, a následně ho sežere. V nočním parku potkal ježka a chtěl vyzkoušet, jestli to opravdu funguje. Přezdívka má také dlouhou anglickou variantu Hedgehog Pisser, která se ale používala jen výjimečně.

Příhoda je stará asi 4 roky a s tím, jak slábne vzpomínka na ni, slábne i užívání přezdívky. Mimo okruh tréninkové skupiny se přezdívka nedostala, nositel si do života odnesl poučení, že ne vše, co se učí ve škole, je pravda.

Cyril -Robert Láznicka

Vznik: přátelé nazvali nositele Cyrilem, když se při sjíždění řeky vyklopil a sám promočený zůstal stát na druhé straně řeky než ostatní. Kamarád, který stál na opačném břehu, řekl, že tam pojmenovaný stojí jako Cyril s Metodějem.

Přezdívku používali jen ti, kteří tehdy s respondentem sjížděli řeku, většina z nich už orientační běh nedělá, ale při setkání s respondentem ji užívají a vzpomínají na mládí. Přezdívka vznikla před téměř třiceti lety, dnes už nefunguje.

Svižník – Vít Kunčar

Vznik: nositel přezdívky je trenérem dětí v jednom oddíle. Aby je motivoval, vymyslel soutěž, v níž se děti mohou porovnávat se svými rodiči podle toho, jak rychle zdolali poslední úsek trati, který je pro všechny kategorie společný. Soutěž se jmenuje Svižník a nositel ji několik let vyhrává, proto podle ní získal přezdívku.

Soutěž probíhá asi šestou sezonu, přezdívka funguje tři roky. Mimo okruh orientačních běžců je neznámá, používají ji především členové oddílu, kde se o svižníka hraje. Nositel je na přezdívku pyšný.

Žízala – Blanka Dobrkovská

Vznik: nositelka získala přezdívku jako reakci na to, jak obratně zvládala krkolomnou opičí dráhu.

Přezdívka se přenesla i na starší sestru nositelky a rozdělila se na dvě: Velká Žízala a Malá Žízala.

Přezdívka existuje už skoro 20 let. Používají ji orientační běžci, jiní lidé jen výjimečně. Nositelce se přezdívka líbí, myslí si, že k ní patří.

Šalátik – Štěpán Dlabaja

Vznik: nositel na jednom sportovním soustředění pěstoval za oknem salát. Ostatní běžci, kteří měli pocit, že se nevěnuje ničemu jinému než péči o svou improvizovanou zahrádku, začali pěstitele podle jeho výtvoru oslovovat. Variantou je podoba Šalát, popř. Salát.

Nositeli se přezdívka líbí, mimo orientační běh se neužívá, jen tak nositele občas nazývá maminka.

Bača – Jan Perůtka

Vznik: přezdívku inspiroval vtip o bačovi, který visí na skále a čte si noviny. Nositel na soustředění v Julských Alpách lezl na skalku a kamarád na něj zavolal: „Hej, bačo!“ a přezdívka byla na světě.

Přezdívka existuje asi 5 let a plně nahradila předchozí nositelovy přezdívky. Mimo okruh orientačních běžců je přezdívka neznámá, zato mezi běžci ji používají všichni. Zpočátku se nositeli přezdívka nelíbila, ale pak si jí oblíbil.

Warwick – Marie Krejčíková

Vznik: nositelka pochází z rodiny, která orientačním během doslova žije, proto jezdila s rodiči a sourozenci na závody od malička. Aby ji zabavili, hráli s ní sourozenci a další běžci hru. Řekli jméno zvířete a respondentka se ho snažila předvádět. Jednou si respondentčin bratr vymyslel, aby sestra předváděla vorvaně, ona ale nevěděla, co to je, a tak si z ní bratrovi kamarádi začali utahovat.

Přezdívkou má několik variant: původního Vorvaně časem vystřídal hypokoristický tvar Vorvy, jako hypokoristikum rádobý anglického Warwick [vorvik] se objevuje anglicko-polský tvar Warwiczek [vorvíček].

Přestože respondentka je nejmladší účastnicí mého průzkumu, přezdívkou funguje relativně dlouho, asi 11 let. Používají ji mimo jiné i spolužáci. V dětství neměla respondentka svou přezdívkou ráda, ale už si zvykla.

Olaf – Tomáš Dlabaja

Vznik: přezdívkou je výsledkem dlouhého vývoje, na jehož počátku stálo příjmení. Nositel se svými kamarády měl míč, který vozili na závody a hráli s ním fotbal. Aby si míč poznali, všichni ho podepsali. Respondent se podepsal Dlabík, ale počáteční písmeno bylo špatně čitelné, a proto ho ostatní četli jako Olabík. Postupně se Olabík zkrátilo na Olab, až z toho nakonec vzniklo Olaf. Výsledná přezdívkou je homonymní se severským jménem, proto se velice dobře ujala, málokdo ví, že na počátku jejího vývoje bylo příjmení nositele.

Přezdívkou existuje asi 10 let, je známá i v jiných kolektivech, ale obvykle se tam neužívá. Nositel nemá k přezdívkou negativní vztah, sám ji užívá.

Tento příklad je výbornou ukázkou toho, že přezdívkou mohou mít úplně jiný původ, než se na první pohled zdá.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo klasifikovat přezdívkový materiál získaný vlastním průzkumem. V jednotlivých kapitolách jsem se věnovala různým pojmenovacím motivům. Věnovala jsem se postupně vzniku a fungování všech přezdívek, které jsem průzkumem získala. Na základě analýzy jsem dospěla k těmto závěrům:

1. Přezdívkami jsou častěji oslovováni muži než ženy. U žen jsou naopak častější hypokoristika (respondenty, kteří ve funkci přezdívky užívají běžné hypokoristikum, jsem v práci neuváděla, i když jsem se s nimi v průběhu své práce mnohokrát setkala).
2. Všechny základní pojmenovací motivy, které pro přezdívky uvádí Knappová, jsou stále ve větší nebo menší míře produktivní.
3. Velice produktivním novým typem přezdívek jsou přezdívky zkratkové. Odvozují se z prvních slabik jména a příjmení.
4. Z hlediska morfologie je nejčastěji zastoupeným formantem sufix –a (28 výskytů), který se ukazuje jako nejproduktivnější pro derivaci přezdívek obou rodů. Hojně zastoupený je i sufix –i (s variantou –y, 11 výskytů), a to i přesto, že jména jím derivovaná působí obtíže při skloňování.
5. Pro poznání přezdívek je velice důležité znát jejich motivaci. Některé totiž vznikly úplně jinak, než by se na první mohlo zdát, např. jméno Olaf neodkazuje na severské jméno, ale vzniklo složitou obměnou respondentova příjmení, Béd'a se nejmenuje Bedřich, Lájoš nepojmenovává Ludvíka, Bokovka nemá sklon k polygamii apod.

Bibliografie

Monografie

1. ČECHOVÁ, Marie ed.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1996. 380 s. ISBN 80-85866-12-9.
2. KATAMBA, Francis: *Morphology*. London : The Macmillan Press Ltd., 1993. 354 s. ISBN 0312103565.
3. KNAPPOVÁ, Miloslava: *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha : Academia, 1996. 358 s. ISBN 80-200-0591-9.
4. KNAPPOVÁ, Miloslava: *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha : Academia, 1989. 204 s. ISBN 8020001670.
5. PLESKALOVÁ, Jana – KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek eds.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X.

Studie a články

6. DOKULIL, Miloš. Domácké podoby rodných a příbuzenských jmen na -i (y). Naše řeč. 1976, roč. 59, 1, s. 13-20.
7. KNAPPOVÁ, Miloslava. Tvorba přezdívek stále živá. In: MAJTÁN, Milan – Ruščák, František: *12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“*. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ Prešov, Jazykovedný ústav L‘. Štúra SAV Bratislava, 1996. s. 121 – 125.